

Dostojevskilik Tšaikovski

SIRP 23 IV 2009

Pjotr Tšaikovski ooperit "Padaemand" tutvustavas bukletis on ära toodud Eduard Tubina väga tabav Tšaikovski iseloomustus: lõpmatult ergas, peenetundeline, kergesti süttiv ja ääretult avarahingeline nukruse ja kadunud õnne laulik. Kui viia kokku Tšaikovski viimase eluperioodi sündmused ja kirjades esinevad vihjed, siis võib vist eksimatult oletada, et "Padaemanda" peategelase Hermanni hingelist seisundit ja rahutust väljendavad muusikalised teemad, alates avamängu kurvast juhtmotiivist, on toitu saanud autori enda vastuolulisest ja ülipelglikust ning salasoppidega hingeelust. Sellest sõltumata, et Modest Tšaikovski on Puškini süzeeliine muutnud ja helilooja meelest jäänud tekstides paljusõnaliseks, on lõpptulemus üks geniaalsemaid maailma ooperiliteratuuris, nagu on ka märkinud oma raamatut Moskva Suure Teatri tuntud lavastaja Boriss Pokrovski.

Jälgides tegelaste tekstiliine ansamblites, võib ära tunda ülimalt hea lavakirjaniku vaistu ja poeetilise keele valdamise – väärilise Puškini stiilile. Näiteks I vaatuse kvintett algab kõigil sõnadega "Mul on hirm!", kuid igal tegelasel areneb see mõte omas suunas: Liisal tunneb ärevust ning hirmu võlva, kuid sünges võõra noormehe ees, Krahvinnal on seosed minevikus toimunuga, Hermannil mõistatuslik eelaimus saatuslikuks saavast Padaemandast, Tomskil hämmastus Hermannil ülikummalise käitumise üle ja vürst Jeletskil hirm oma tulevase mõrjsa Liisa väga järsu ja seletamatu meelemuutuse pärast. Ainuüksi selles ansamblis on tohutul hulgal väljendusvarjundite võimalusi – dostojevskilikku inimhingede salasoppide paljastust.

Ooperis on palju tinglikku, mis teeb tegijaile asja (võrreldes draamalavaga) ühest küljest keerulisemaks, samas ka lihtsamaks, sest kül-

alt selged piirjooned seab muusikaline tekst. Edu on tagatud, kui partituurilugejal ja lavaletoojal on tundenärv sama ergas ning emotsioonide piirimaile häälestatud, nagu seda eeldab Tšaikovski muusika.

Ja edu tuli. Kõigepealt **Rahvusooper Estonia Sümfooniaorkestrile**, keda sel õhtul juhatas **Eri Klas**. Seda, et rahvusooperi orkester koosneb headest pillimeestest, kellel hea kõrv lauljatega ühises hingamises olla, on ennegi olnud võimalus tõdeda. Sellel õhtul sai nautida Eri Klasi võimet kogu see rikas muusikaline materjal kujundada lausa sümfoonilise tervikuna, tuua see nigela akustikaga saali heas dünaamilises balansis laval toimuvaga; kuskil ei katnud orkester lauljaid ning samas võtsid kõik emotsionaalsed kõrghetked kuulaja enda hõlma. Nauditavad olid pea kõik soolod, eriti aga jäid kõrvu oboe (**Olev Ainomäe**) ja tšello (**Henry-David Varema**) võrratu tooniilu. Selge on ju see, et innustust saadakse vastastikku, kui antakse endast parim.

Rahvusooperi koor, kes oli lisajõudude tõttu suurema koosseisuga, kõlas eriti säravalt ja mahuka kõlaga I vaatuse jalutajate stseenis, samuti ka II vaatuse ballil, lustlik ja humoorikas oli noorte meeste laul ning tants III vaatuse mängusaalis.

Lavastaja **Ame Mikk** on oma 70. sünnipäeva intervjuudes tunnistanud, et "Padaemanda" lavastamine on olnud tema pikaajaline unistus – ju siis seetõttu ka erilise armastuse ja innuga tehtud. Võib öelda: tegi endale väärilise sünnipäevakingi, mis rõõmuks ka teistele!

Kõige õnnestunum on lavastuses minu arvates Hermann ja Krahvinna (Padaemanda) müstiline side. **Aleksandrs Antonenko** on erakordselt hea Hermann osatäitja. Tal on võrratu lavasarm, temas on kõik orgaaniline – noormehe kahestunud olek, kirglik arm, vaimuhälve – ja kõige selle perfektne, vaimus-

tav vokaalne teostus. **Riina Airene** on kujunenud äärmiselt huvitavaks karakterrollide tegijaks, Krahvinnas on kõik viimse detailini reljeefne ja sugestiivne. Vaimustav kõlavärv on leitud *sotto voce*'s esitatud aariale (Andre Grétry ooperist "Richard Lövisüda"), mis sealjuures kõlas mahukalt ja kandvalt. Emotsionaalsetes *forte*-fraasides on aga veel otsinguvõimalusi; vahest ei tasuks liialdada kõla katmisega ja rohkem usaldada oma hääle põhiväärtust – *mezza voce*'t. Küll aga võiks selle rolliteostusega pretendeerida koguni Oscarile!

Inesa Galante on meie ooperisõpradele juba ammune tuttav, kunagiste Georg Otsa päevade laureaat, mitmete ooperite- ja suurvormide külalissolist. Kellukesena heljuvast ja ülemtoonide rikkusega lummavast lüüriilisest koloratuursopranist on kujunenud küpse värvigammaga keskregistris, dramaatilise taotlusega sopran. Tema Liisa rollikujundus on siiras, impulsiivne, plastiline ja nõtkes oma liikumises. Kuid julgen avaldada kahtlust, kas see tugeva soprani partii on just kõige kasulikum ja õigem tema häälele? Lõpuaaria "Ju kesköö läheneb, kuid Hermannit veel pole..." dramaatiline kulminatsioon lihtsalt eeldab tuumakamat nn. *spinto*-sopranit. Küll aga lummab ja haarab kaasa Galante meisterlik *piano*-kasutus ja elamuslikkuse värvikus keskregistris. Väga õnnestunud sisemise pingega oli III vaatuse duett *Andante con moto* – kus Liisa õnnest sõgedana ei märka, et Hermann täiesti omas maailmas viibijana mehaaniliselt, kajana kordab tema õnnelootusest tulvil sõnu. Hermannit vaevab vaid kinnisidee kolmest võidukaardist, Liisa taipab seda ning kõik variseb lootusetult kokku.

Etendusel rõõmustasid mitmed noored EMA-juurtega lauljad värvikates kõrvalosades. Säravakõlaline oli **Roland Liivi** lauldud Tšekalinski, perspektiivikas mulje jäi **Helen Lokuta**

esitatud kaksikrollidest – Polina ja Daphnis. Võluvalt sekundeeris talle Chloena **Valentina Taluma** (kes on õppinud Riia Konservatooriumis Galantega sama õpetaja – L. Brauni juures). Värvikas oli **Leonid Savitski** loodud õel, logardlik mängur Surin.

Rauno Elbi vürst Jeletski roll on vahest praegu veel lõplikult välja kujunemata. Tšaikovskil on vist olnud mingi eriline pieteeditunne Jeletski- ja Gremini-suguste mehiste ja suuremeelsete persoonide suhtes: ta on andnud neile kaunid meloodiarikkad aariad, kuid karakteriarenduseks vähe ruumi, artistil tuleb endal n.-ö. liha luudele kasvatada. R. Elbi mehine bariton on kauni tämbriga, küll aga tasuks ehk otsida enamast avarust hääles.

Jassi Zahharovi Tomski ei pääsenud sellel õhtul veel tema poolt loodud hiilgerollide ritta. Võimalusi pakub see roll mitmeid: on ju Tomski see, kes jutustab Padaemanda loo, temalt kuuleme saatuslikku teemat kolmest kaardist, temale on Tšaikovski andnud lustliku ja pikantse laulukese kontrastiks enne traagilist finaali. Tomski vokaalpartii eeldab baritoni kõrgvormi.

Lavakujunduses rõhutab iga detail dostojevskilikku mängurimotiivi: mängukaardid, trepp, mida mööda on võimalik lootusrikkalt üles minna ja troostitult põrnu langeda, ning domineeriv roheline värvitoon valgusmängudes – kaardilaua värv.

Erakordne on vanameister **Eldor Renteri** eruditsioon kostüümi- ja ajastuloos. Iga kostüüm vääraks omaette tähelepanu, kuid maskiballi pildis on värviküllus ehk liigagi suur – tegevuse põhiliini on veidi raske jälgida. Mängusaali atmosfäär oli siiski kompaktses kooskõlas Tšaikovski nukra ja kaduva õnne teemaga.

TIJU LEVALD